

І. О. Марковський,

аспірант кафедри міжнародних економічних відносин
факультету міжнародних відносин Львівського
національного університету імені Івана Франка

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ КРАЇН – ЧЛЕНІВ ЄС

У статті розглянуто теоретичні засади поняття «кластер», його сутність та особливості, досліджено концепції кластерного розвитку, проаналізовано особливості кластерної політики та визначено стан програм підтримки кластерів у рамках ЄС.

Ключові слова: інноваційний кластер, класи кластерів, регіональна кластерна політика.

И. О. Марковский

КЛАСТЕРИЗАЦИЯ ИННОВАЦИОННОЙ АКТИВНОСТИ СТРАН – ЧЛЕНОВ ЕС

В статье рассмотрены теоретические основы понятия «кластер», его сущность и особенности, исследованы концепции кластерного развития, проанализированы особенности кластерной политики и определено состояние программ поддержки кластеров в рамках ЕС.

Ключевые слова: инновационный кластер, классы кластеров, региональная кластерная политика.

I. O. Markovskyy

CLUSTERING OF INNOVATION ACTIVITY IN THE EU MEMBER STATES

In the article author examined the theoretical basis of «cluster» and its characteristics, explored the concept of cluster development, analyzed the features of cluster policy, and identified the state of cluster support programs within the EU.

Key words: innovation cluster, class of clusters, regional cluster policy.

Постановка проблеми. Сьогодні багато дослідників вважає оптимальним варіантом розвитку регіональної економіки, зокрема в рамках міжнародних «центрів» інновації, саме створення кластерів. Існує навіть точка зору, що на зламі XX і XXI століть програми формування кластерів стають своєрідною «панaceaю» для всіх регіонів, які прийшли на заміну регіональної політики, включно з урядовими програмами підтримки території [1, с. 25].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Роботи багатьох дослідників, починаючи від А. Вебера (1929), А. Маршала (1920), Й. Шумпетера (1932) до М. Портера (1990), Дж. Енрайта (1991), Де Брессона (1999) та інших економістів, стали теоретичним ядром створення кластерів в умовах розвитку глобальної та регіональної конкуренції. Процеси кластеризації регіональної економіки, зокрема розташованої на «периферії» відносно міжнародних «центрів інновацій», розглядали у своїх працях українські аналітики Є. Безвушко (1999), А. Гальчинський (2002), М. Войнаренко, Н. Мікула (2004), С. Соколенко (2001) та ін. Таким чином, питання кластерів і загалом кластерної політики є дуже актуальним, оскільки саме кластери виступають однією з основ економічного розвитку країни.

Мета статті – дослідження категорії «кластера» в усіх його проявах та визначення ролі кластера і кластерної політики у формуванні інноваційного розвитку держави.

Основні результати дослідження. Кластерна модель соціально-економічного розвитку, що протягом останнього десятиліття перетворилася у провідну концепцію світової економіки, стала найактуальнішою в умовах глобалізації. ЄС розглядає кластерну політику як інструмент підвищення конкурентоспроможності галузей і регіонів [2].

У кластері одночасно реалізуються дві основні функції: 1) знижуються витрати завдяки близькому сусідству взаємопов'язаних фірм; 2) поширюються інновації від однієї фірми до іншої, забезпечуючи постійне зростання продуктивності в кластері у цілому.

Згідно із теорією Майкла Портера, кластер – це група взаємозв'язаних компаній (постачальники, виробники, посередники), що географічно є сусідами, і пов'язаних з ни-

ми організацій (освітні заклади, органи державного управління, інфраструктурні компанії), які діють у певній сфері та взаємодоповнюють один одного. Візуально окреслений зв'язок представлено на рис.

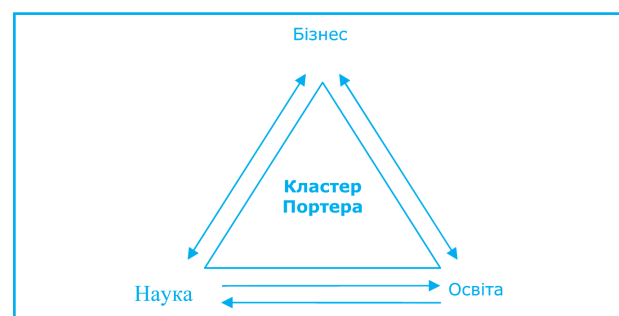

Рис. Схема кластера М. Портера

Джерело: [3]

М. Портер визначає три основні групи характеристик кластерів: 1. Підвищують продуктивність підприємств у тій місцевості, де їх створено. 2. Збільшують темпи впровадження інновацій і визначають їх напрям, а відтак створюють фундамент для майбутнього економічного зростання. 3. Стимулюють утворення нових підприємств, що сприяє збільшенню та посиленню кластера [3].

Окрім того, учений зазначає, що кластери охоплюють значну кількість різного роду підприємницьких структур, важливих для конкурентної боротьби, а саме: постачальників спеціальної техніки, нових технологій, послуг, інфраструктури, сировини, додаткових продуктів тощо.

М. Портер виділяє кілька функцій, які виконують кластери в економічному розвитку країни: кластери – вагомий двигун у структурі національної та регіональної економіки, тому процвітання регіону залежить від міцності позицій і кількості конкурентоспроможних кластерів; кластери можуть визначати фундаментальні завдання в національних або регіональних умовах ведення бізнесу;

вони великою мірою співвідносяться з природою конкуренції та мікроекономічними чинниками, які впливають на конкурентні переваги; кластери забезпечують новий спосіб мислення у сфері економіки і акумулюють зусилля щодо її розвитку. Кластер змушує переглянути роль приватного сектору, уряду, торгових асоціацій, освітніх та дослідницьких установ в економічному розвитку, а також визначити загальні можливості, а не тільки загальні проблеми фірм і компаній усіх форм власності [4]. Кластери забезпечують зв'язок виробництва з поширенням нових технологій та інновацій, інформацією взагалі, що вимагає включення у кластерний ланцюг університетів, науково-дослідницьких центрів, технополісів. Кластери формуються на основі галузей, які мають спільну науково-дослідну та частково управлінську основу [5].

У світовій практиці набули поширення класифікації кластерів за різними ознаками. Ці класифікації дають загальне уявлення про структуру і функціональне призначення кластерів, що може використовуватися для аналізу тенденцій розвитку кластеризації [6].

А. Маркусен виділив чотири класи кластерів залежно від типів фірм та організацій, що їх утворюють: географічно сконцентровані середні й малі підприємства; домінування великих підприємств; провідна роль філій іноземних компаній; створення державних кластерів [7]. К. Наувелесом виділені мега-кластери [8]. Саме для розвитку євро регіону цей тип є найбільш прийнятним, оскільки використання бінарних можливостей транскордонних промислових кластерів значно посилює розвиток території за умови державної підтримки [6].

Основна мета кластерів – підвищити внутрішню та міжнародну конкурентоспроможність його членів шляхом комерційного і некомерційного співробітництва, наукових досліджень та інновацій, освіти, навчання і заходів політики підтримки [3]. Маючи широкий спектр варіацій – від невеликих мереж малих, середніх підприємств у обмежених географічних зонах до «мегакластерів» у Данії або Фінляндії, – кластери складають значну частину економіки.

Об'єднання у кластер чи підприємницьку мережу здійснюється на основі взаємозалежності між різними бізнес-суб'єктами. Такі об'єднання дозволяють підприємствам малого і середнього бізнесу комбінувати переваги малих форм підприємництва та великих виробництв. Водночас кластерам і підприємницьким структурам не притаманна жорстка прив'язка до територіальних параметрів, а «рухомість» її масштабів дозволяє забезпечити більшу гнучкість, адаптивність та мобільність діяльності об'єднання. До того ж завдяки спільній діяльності, й насамперед розширенню та прискоренню інноваційності виробничих процесів, підприємства досягають значно більшої продуктивності праці [3].

Специфіка функціонування кластерів полягає в інтеграції галузевих і територіальних принципів організації підприємницької діяльності, можливості повнішого використання інфраструктурного потенціалу регіону, а також здатності до зміни конфігурації мережі: заміни окремих елементів, приєднання додаткових тощо [3].

Іноземні економісти характерною особливістю кластерів вважають їхню спрямованість на розробку та виробництво конкурентоспроможної продукції, яка може бути експортована за кордон чи за межі регіону. Таким чином вони наголошують, що кластеру не притаманна орієнтація на внутрішнього споживача. Особливо це актуально для сьогодишніх умов із глобальною фінансово-економічною кризою та скороченням зовнішніх ринків [3].

Кластер у сучасній економіці визначається як індустріальний комплекс, сформований на основі територіальної концентрації мереж спеціалізованих постачальників, основних виробників і споживачів, пов'язаних технологічним ланцюгом, і таких, що виступають альтернативою секторальному підходу [2].

Оскільки кластер – це група компаній та організацій, які географічно наближені й інтеграційно взаємодіють між собою, функціонують у певній галузевій (багатогалузевій)

сфері та взаємодоповнюють один одного (наприклад, у галузях комп'ютерної техніки й інформаційних технологій – у Силіконовій долині в Америці, зв'язку і телекомунікацій – у Гельсінкі, аерокосмічної промисловості – у Московському регіоні), вони виступають чи не найважливішим елементом конкурентної боротьби у світовому господарстві, напрямки якої визначаються: *по-перше*, намаганням підвищити продуктивність усіх фірм та галузей, що входять до кластерів; *по-друге*, спрямованістю на посилення здатності до інноваційної діяльності; *по-третє*, бажанням стимулювати нові види бізнесу, що підтримують інновації та розширюють мережі кластерів [5].

Під час формування кластера всі виробництва в ньому починають надавати один одному взаємну підтримку. Вигода поширюється в усіх напрямках. Активна конкуренція в одній галузі поширюється на інші галузі кластера. Відбувається вільний обмін інформацією і швидке поширення новацій по каналах постачальників або споживачів, які мають контакти з багатьма конкурентами. Взаємозв'язки всередині кластера, часто абсолютно несподівані, стимулюють розробку нових шляхів у конкуренції і породжують цілком нові можливості. Людські ресурси та ідеї утворюють нові комбінації [5].

Найбільш життєздатними є інноваційні кластери, які формуються на основі диверсифікованості міжсекторальних зв'язків, що полегшує комбінацію факторів виробництва та створює передумови для нових інновацій. Територіальні інноваційні кластери спираються на стабільну систему поширення нових знань, технологій, продукції, інноваційно-технологічну мережу. Вони формують і використовують спільну наукову базу. Підприємства інноваційного кластера одержують додаткові конкурентні переваги завдяки можливості здійснювати внутрішню спеціалізацію та стандартизацію, мінімізувати вартість трансакцій і витрати на впровадження інновацій [5].

Інноваційний кластер – цілісна система підприємств та організацій з виробництва готового інноваційного продукту, що включає в себе весь інноваційний ланцюжок – від розвитку фундаментальної наукової ідеї до виробництва та дистрибуції готової продукції. Інноваційний кластер формує певну систему поширення нових знань і технологій, забезпечує прискорення процесу трансформації винаходів в інновації, а інновацій – у конкурентні переваги, розвиток якісних стійких зв'язків між усіма його учасниками. Виникнення таких кластерів – закономірний процес за наявності спільної наукової і виробничої бази [3].

Інноваційний кластер як найбільш ефективна форма досягнення високого рівня конкурентоспроможності – це неформальне об'єднання зусиль різних організацій (промислових компаній, дослідницьких центрів, індивідуальних підприємств, органів державного управління, громадських організацій, вузів тощо). Об'єднання в інноваційний кластер на основі вертикальної інтеграції формує не спонтанну концентрацію різноманітних технологічних винаходів, а чітко орієнтовану систему поширення нових знань, технологій та інновацій. При цьому формування мережі стійких зв'язків між усіма учасниками кластера є найважливішою умовою ефективною трансформації винаходів в інновації, а інновацій – у конкурентні переваги [3].

Кластери інноваційної діяльності створюють новий продукт або послугу зусиллями декількох фірм або дослідницьких інститутів, що дозволяє прискорити їхнє поширення в рамках мережі ділових взаємозв'язків. Інноваційна структура кластера сприяє зниженню сукупних витрат на дослідження й розробку нововведень із наступною їх комерціалізацією за рахунок високої ефективності виробничо-технологічної структури кластера. Це дозволяє його учасникам стабільно здійснювати інноваційну діяльність упродовж тривалого часу. Найбільш успішні інноваційні кластери формуються там, де здійснюється або очікується прорив у галузі техніки й технології виробництва з наступним виходом на нові ринкові ніші. Тому багато країн усе активніше використовують кластерний підхід для розробки та регулювання своїх національних інноваційних програм [3].

Інноваційний кластер створюється на основі діючих під-приємств і організацій через реорганізацію та нове структурування. Головним принципом формування інноваційного кластера є вибір пріоритетних напрямів науково-технічного і технологічного розвитку економіки території на основі оцінки наукового та інноваційного потенціалу об'єктів, привабливих для вирішення поставлених завдань. Модель регіональної інноваційної системи на базі кластеру дозволяє створити умови для інтеграції науки і ВНЗ із промисловістю [3].

Формування системи взаємозв'язків між окремими учасниками кластера неможливе без налагодження ефективних каналів комунікації, підтримки бізнесу за напрямками доступу до технологій, підвищення кваліфікації персоналу. Створення засобів інтернаціоналізації здійснюється на рівні «твердої» (транспортні фірми, логістичні центри, центри інформаційно-технічного забезпечення) та «м'якої» (консалтингові компанії, бізнес-інкубатори, кадрові агенції тощо) інфраструктури підприємництва. Об'єднання підприємств у мережу саме по собі не дасть жодного результату. Каталізатором успішного розвитку кластера є поєднання бажання його учасників досягнути синергетичного ефекту шляхом об'єднання в мережу і створення розвиненого соціально-економічного середовища інфраструктурної підтримки кластера [9].

Європейські моделі вирівнювання диспропорцій розвитку регіонів базуються на концепції кластерного розвитку [9]. При цьому будь-який економічний розвиток стимулюється й контролюється сукупністю загальних та індивідуальних механізмів. Британські регіоналісти, зокрема А. Сміт (1998), виділяють п'ять основних механізмів стимулювання розвитку території (громади чи регіону) [9]:

1. Забезпечення інформацією і професійний розвиток людських ресурсів.
2. Створення мереж обміну знаннями та технологіями.
3. Інтеграція постачальницьких зв'язків між місцевими підприємствами.
4. Створення інфраструктури підтримки підприємництва.
5. Формування моделі управління територією.

Регіональна кластерна політика, заснована на створенні високотехнологічних кластерів, певною мірою сприяє підвищенню конкурентоспроможності регіонів країн – членів ЄС. Вона більш прийнятна для ринку, ніж традиційна політика «полюсів росту». Але можливості надсучасних наукоємних кластерів обмежені: високі технології вимагають меншого числа працівників; у всеєвропейській інноваційній гонці багато регіонів націлено на подібні види діяльності; орієнтація на однакові технології призводить, в остаточному підсумку, до втрати регіонами своїх потенційних конкурентних переваг і хворобливого регіонального руйнування дрібних інвесторів [10].

У дослідженні «Іннобарометр 2006» зазначається, що одна із чотирьох компаній в ЄС працює в середовищі, схожому на кластерне, використовуючи тісну співпрацю з іншими підприємствами та сильними зв'язками з інфраструктурою місцевого бізнесу. Понад половина із 3,5 тис. опитаних компаній підтверджують, що належність до кластера допомагає розширенню бізнесу. Більш ніж дві третини їхніх менеджерів погоджуються, що державні органи влади відіграють ключову роль у підтримці кластерів [3].

Застосування кластерного підходу є закономірним етапом у розвитку економіки будь-якої країни. Перший етап такої кластеризації передбачає створення галузевих кластерів, тобто об'єднання підприємств і організацій однієї галузі. Другий етап – створення технологічних кластерів, тобто об'єднання підприємств та організацій, що входять в один технологічний ланцюжок. Сучасна економіка переважно функціонує за принципом технологічних кластерів. Особливо слід зазначити їх вплив на інноваційну діяльність підприємств. Компанії усередині кластера не тільки краще уявляють потреби локального ринку, але завдяки тісним зв'язкам з іншими кластерними компаніями швидше дізнаються про наявність новітніх технологій, обладнання, концепцій послуг і маркетингу. З'являється можливість координації зусиль та фінансових коштів виробників і

постачальників у процесі відпрацювання сучасних технологій та виходу їх на ринок. Третій етап еволюції кластерного підходу характеризується появою інноваційних кластерів.

Сьогодні майже всі країни – члени Європейського Союзу здійснюють реалізацію національних чи регіональних програм кластеризації відповідно до рішення Лісабонського саміту ЄС, який відбувся у 2000 р. Його метою було впровадження у країнах – членах Євросоюзу економіки знань, яка здатна на основі інноваційних кластерів забезпечити конкурентоспроможність, що перевищує показники економіки США та Японії. Про важливість розвитку кластерів для європейської економіки свідчить той факт, що в липні 2006 р. схвалено «Маніфест кластеризації у країнах Європейського Союзу», а 21 січня 2008 р. у Стокгольмі в рамках Європейської президентської конференції з інновацій та кластерів було прийнято «Європейський кластерний Меморандум» [3].

В ЄС програми підтримки кластерів розвиваються в рамках регіональної політики, політики щодо розвитку науки і технологій, промислової політики. Тенденція розвитку таких програм показує, що саме кластери виступають одним із основних пріоритетів європейського регіонального, наукового і промислового розвитку. Регіональні кластерні ініціативи в основному зосереджені в регіонах промислової реструктуризації, географічно віддалених регіонах та регіонах, що переживають кризу. Промислова кластерна політика передбачає, перш за все, підтримку лідерів промислових кластерів, а в галузі розвитку малого і середнього промислового бізнесу – розвиток інфраструктури ведення бізнесу.

Національні програми сприяння кластерному розвитку є складовими інноваційної політики регіонів ЄС. Це дозволяє об'єднати процес генерації та обміну знаннями, полегшити процес трансферу знань між університетами, фірмами, інноваційними структурами, що об'єднуються у кластери. Основними здобутками такої політики є створення робочих груп *IRE* за напрямками: «Ефективні системи регіональних інновацій», «Трансфер технологій між університетами та підприємствами», «Регіональні кластери та мережі як двигуни інноваційності», що дозволяє охопити всі елементи системи функціонування кластерів і сприяє їх різнобічному вивченню; розробка Європейською Комісією плану розвитку підприємництва на основі досліджень діяльності окремих підприємств та галузей промисловості; створення Центру досліджень і компетенції, орієнтованого на проведення досліджень та тестувань ринку в кластерному середовищі; формування Європейського дослідницького простору, який став сполучною ланкою між академічним світом і промисловістю [9].

Кластерна політика залежить від специфіки економічної політики, яку проводить уряд країни. Експерти виділяють дві основні моделі, у межах яких може здійснюватися кластерна політика, – ліберальну й «диригентську». Ліберальна кластерна стратегія характерна для тих країн, які за традицією проводять ліберальну економічну політику (США, Великобританія, Австралія, Канада та ін.). «Диригентську» кластерну політику відповідно проводять уряди тих країн, які активно залучені до управління економічним життям країни (Франція, Корея, Сінгапур, Японія, Швеція, Фінляндія та ін.) [2].

Висновки. Кластери є потужним локомотивом економічного розвитку і стимулом впровадження інновацій у ЄС. Беззаперечним є той факт, що кластери – це переважно ринкове явище. Найбільш успішні з них створюються спонтанно, як результат конкурентних переваг чи ринкових сил. Країни – члени Європейського Союзу вже сьогодні активно використовують інструменти і механізми на підтримку кластерів з метою сприяння структурним змінам, відновлення промислових секторів та створення умов для інших напрямів (політичні дослідження, регіональні інноваційні проекти тощо) кластерної, і не тільки, політики. Сьогодні кластери є важливою частиною економічного розвитку Європи. Вони забезпечують спри-

ятливе бізнес-середовище для великих, малих і середніх підприємств, забезпечуючи їх співпрацю з науково-дослідними установами, постачальниками, клієнтами та конкурентами.

Література

1. Лендьял М. Нові інституційні механізми регіонального розвитку в Європі [Електронний ресурс] / М. Лендьял. – Режим доступу : <http://univ.uzhgorod.ua/static/ndi/idurr/lendel.doc>
2. Форостина Т. І. Кластеризація як інструмент підвищення конкурентоспроможності регіонів [Електронний ресурс] / Т. І. Форостина. – Режим доступу : <http://www.ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/4829/1/220.pdf>
3. Кластери та інноваційний розвиток України / Український фонд підтримки підприємництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ufpp.gov.ua/ckfinder/userfiles/files/lib_bissnes/klasterS.pdf
4. Хасанов Р. Х. Реализация региональной промышленной политики с использованием кластерных подходов [Электронный ресурс] / Ринат Хамитович Хасанов. – Режим доступа : <http://www.pmjjobs.net/art/7.doc>
5. Хмара М. П. Развитие высокотехнологических кластеров в ЕС [Электронный ресурс] / М. П. Хмара. – Режим доступа : http://www.nbuuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu/Ekon/2009_6/32.pdf
6. Внукова Н. Державна промислова політика інноваційного кластерного управління [Електронний ресурс] / Н. Внукова. – Режим доступу : <http://www.inno.kharkov.ua/wp-content/uploads/2009/10/public-industrial-policy-of-innovative-cluster-management.pdf>
7. Markusen A. Sticky laces in slippery space: the political economy of postwar fast-growth regions // Working paper. – 1994. – № 79. (New Brunswick, New Jersey: Center for Urban Policy Research).
8. Nauwelaers C. Clusters and cluster policies: elements for European Benchmarking (the case of Flanders and Wallonia) // MERIT working paper: University of Maastricht, 2003.
9. Бакушевич І. Досвід та перспективи впровадження інноваційних кластерів в розвиток економіки знань трансграничних регіонів України та Польщі [Електронний ресурс] / І. Бакушевич // Відділ трансграничного співробітництва Інституту регіональних досліджень Національної академії наук України, Львів. – Режим доступу : http://www.univ.rzeszow.pl/nauka/konferencje/rl_most/ukr/22-Bakuszewicz-szablon-UKR.pdf
10. Кіро О. С. Багатомірний підхід до регіональної кластерної політики в Європі [Електронний ресурс] / О. С. Кіро, М. І. Барановська. – Режим доступу : http://www.nbuuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2007_2/0697.pdf

Стаття надійшла до редакції 23 листопада 2011 року

УДК 339.7

О. В. Підчоса,
аспірант кафедри міжнародних фінансів
Інституту міжнародних відносин Київського
національного університету імені Тараса Шевченка

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТНК У СВІТОВІЙ НАФТОГАЗОВІЙ ГАЛУЗІ: ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ

У статті аналізується інвестиційна діяльність нафтогазових ТНК за останні 20 років. Виділяються: основні мотиви інвестування; підходи щодо здійснення інвестицій; ризики, притаманні процесу інвестування у світовій нафтогазовій галузі. Проводиться поглиблений аналіз інвестицій у секторі пошуку та видобутку вуглеводнів, окреслюються основні тенденції подальшого розвитку інвестиційної діяльності ТНК у світовій нафтогазовій галузі.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, інвестиції, ТНК, нафтогазова галузь, ННК, МНК.

А. В. Подчеса **ИНВЕСТИЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ТНК В** **МИРОВОЙ НЕФТЕГАЗОВОЙ ОТРАСЛИ:** **ДЕТЕРМИНАНТЫ РАЗВИТИЯ**

В статье анализируется инвестиционная деятельность нефтегазовых ТНК за последние 20 лет. Выделяются: основные мотивы инвестирования; подходы к осуществлению инвестиций; риски, присущие процессу инвестирования в мировой нефтегазовой отрасли. Проводится детальный анализ инвестиций в секторе поиска и добычи углеводородов, очерчиваются основные тенденции дальнейшего развития инвестиционной деятельности ТНК в мировой нефтегазовой отрасли.

Ключевые слова: инвестиционная деятельность, инвестиции, ТНК, нефтегазовая отрасль, ННК, МНК.

Постановка проблеми. Аналіз інвестиційної діяльності провідних нафтогазових ТНК відповідає сьогоденній потребі у глибокому дослідженні вищезазначеного процесу, особливо в умовах цінової нестабільності на світових ринках вуглеводнів та з урахуванням політичної нестабільності в регіонах їх видобутку, що впливають як на розвиток галузі, так і на процес прийняття інвестиційних рішень. Необхідність ґрунтовного дослідження цього питання також пов'язана з постійним підвищенням ролі нафтогазової індустрії в енергетичному секторі світової еко-

O. V. Pidchosa **INVESTMENT ACTIVITIES OF TNCs IN THE GLOBAL** **OIL AND GAS INDUSTRY: DETERMINANTS OF** **DEVELOPMENT**

The article analyzes the investment activities of oil and gas TNCs in the last 20 years. In the article are allocated: the main reasons for investing; different approaches to investing process; the risks inherent to the investments in the global oil and gas industry. Also here conducted a detailed analysis of investments in the sector of hydrocarbons exploration and production and outlined the main trends of further development of investment activities of TNCs in the global oil and gas industry.

Key words: investment activities, investments, TNC, oil and gas industry, NOC, IOC.

номіки, продовженням процесу транснаціоналізації у цій галузі, перманентним зростанням її впливу на конкурентоспроможність національних економік, їх енергетичну та економічну безпеку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку різних аспектів проблеми інвестиційної діяльності ТНК у світовій нафтогазовій галузі зробили такі закордонні й вітчизняні науковці, як: А. Рагмен (Alan Rugman), Л. Гвоздик (L. Hvozdyk), В. Мерсер (V. Mercer), П. Стонхем (Paul Stonham), Б. МакКерн (Bruce McKern),

